

Uudenvuodenpuhe 31.12.2018 Mauri Paavilainen

Hyvät harjavaltaiset ja kaikki muutkin paikallaolijat!

Olemme nyt tämän vuoden päättyessä Harjavallan juhluvuoden kynnyksellä. Kotikuntamme tulee olleeksi itsenäisenä 150 vuotta. Ensi vuoden aikana tullaan järjestämään paljon erilaisia tapahtumia ja tilaisuuksia. Osassa näistä on mukana myös Harjavallan seurakunta, joka tänä vuonna täytti 150 vuotta. Tässä puheenvuorossani teen pienen pintaraapaisun Harjavalta-nimisen paikkakunnan menneisyyteen.

Paikkakuntamme asutus on vanhaa, mutta Harjavalta oli itsenäisenä aluemuodostumana verraten nuori. Keskiajalta periytyviä aluemuodostumia oli kolmenlaisia: maanomistukseen perustuvia jakokuntia, kirkkopitäjiä ja hallintopitäjiä. Maanomistuksen pohjalta Harjavallan pitäjä ei varsinaisesti muodostunut, koska joen pohjois- ja eteläpuoli kuuluivat eri jakokuntiin. Kirkollisesti Harjavalta kuului Kokemäen emäseurakuntaan ja harjavaltaiset osallistuivat jo 1400-luvulla Kokemäen vanhan kirkon rakentamiseen. Kokemäen kirkkopitäjän kanssa saman alueen muodosti hallintopitäjä, joka oli jaettu neljänneskuntiin, joista Harjavallan kylät muodostivat yhden neljänneskunnan.

Harjavallan itsenäistymispyrkimykset alkoivat jo 1600-luvulla, jolloin Harjavallan neljänneskunta alkoi pyrkiä kappeliseurakunnaksi. Jopa oman kirkon rakentamiseen saatiin lupa vuonna 1669. Lähes 200 vuotta Harjavalta oli Kokemäen kappelina. Useiden anomis- ja käsittelyvaiheiden jälkeen Senaatti ratkaisi itsenäistymisen huhtikuussa 1868.

Valtionarkistossa säilytettävän Harjavallan pitäjän perustamiskirjan allekirjoitus kuului seuraavasti: "Tämän kautta valtuuttamme me allekirjoitetut sen, jonka huomassa tämä on, että hakea Harjavallan kappelin ominaiseksi Pitäjäksi eli Pastoraatiksi."

Kunnalliselämän syntyminen tapahtui samoihin aikoihin, kun laki kunnallishallituksesta maalla annettiin v. 1865. Se koski jokaista pitäjää. Täällä ensimmäinen tähän tähtäävä toimenpide tapahtui kirkonkokouksessa toukokuussa 1869. Tuolloin valittiin 8-miehinen komitea Kokemäen kirkkoherran August Liliuksen johdolla tekemään ehdotusta kunnallisen äänimäärän perusteista. Useiden tarkennusten ja täsmennysten jälkeen saatiin valmiiksi ns. "ääntölista" ja päästiin itse vaalitoimitukseen. Kunnallislautakuntaan piti valita 5 jäsentä kolmeksi vuodeksi. Vaalikokous pidettiin marraskuussa 1869. Itse kunnallishallituksen kausi päätettiin aloittaa seuraavan vuoden alussa. Aluksi kunnan toiminta oli hyvin läheisessä suhteessa seurakuntaan, mutta vähitellen työnjako tapahtui ja kirkolle kuuluneet käytännölliset koulu-, vaivaishuolto ym. asiat siirtyivät kokonaan kunnan hoitoon.

Harjavalta oli 1800-luvun keskivaiheilla hiljainen maaseutupitäjä, jonka väestö valtaosin sai toimeentulonsa maataloudesta. Lohen ja siian kalastus toi oman lisänsä väestön toimeentuloon.

Harjavallan uudistusten voidaan katsoa alkaneen osaltaan puutavara-alan vallankumouksesta 1860 -70-luvuilla. Tuolloin Poriin perustettiin useita sahalaaitoksia, metsien hyödyntäminen alkoi ja

Kokemäenjoessa aloitettiin tukinuitto. Pitäjäämme perustettiin sittemmin kauppapuoti, rakennettiin rautatie ja puhelin- ja postitoiminnot alkoivat.

Yksi asia hankaloitti edelleen pitäjäläisten elämää. Se oli paljon hyvääkin tarjonnut Kokemäenjoki. Hankalassa ylityksessä käytettiin monenlaisia keinoja: veneitä, lauttoja, kesäisin kevytrakenteista riukusiltaa ja talvella kuljettiin mahdollisuuksien mukaan jäätä pitkin.

Ensimmäinen alas joen uomaan rakennettu silta valmistui v. 1912. Sen rakentamiseen liittyi monenlaisia vaiheita, koska kyseessä ei ollut mikään tavanomainen hanke. Silta vaurioitui v. 1918, korjattiin ja jäi sittemmin kokonaan veden alle voimalaitosta rakennettaessa. Kunnan, voimalaitosyhtiön ja valtion yhteisrahoituksella saatiin tilalle uusi silta, joka oli aikanaan Kokemäenjoen uljaimpia.

Harjavallan väestökehityksessä voidaan katsoa olevan useita eri vaiheita: 1880-luvulta 1920-luvulle asti asukasluku oli alle kahden tuhannen ja väestön kasvu oli hidasta. 1920-luvulla alkoi väkimäärän huomattava lisääntyminen tasaisena sotavuosiin asti. Asukasluvun jyrkkä nousu alkoi v. 1944 ja asukasmäärä kaksinkertaistui. Suurimpina tekijöinä olivat suurteollisuuden tulo paikkakunnalle ja luovutetuilta alueilta tulleet siirtolaiset. Viime vuosina kuntamme väkiluku on joka vuosi vähentynyt. Tämä kehitys pitäisikin saada muuttumaan noususuuntaiseksi.

Kunnallinen päätöksenteko ei aina ole ollut helppoa ja yksimielistä. Itsenäistymisen alun vuosilta on kovista otteluista kertovia pöytäkirjamerkintöjä, tosin mielenkiintoiset yksityiskohdat eivät niistä ilmene.

Kunnan talouden perustana oli alkuaikoina lainamakasiineihin kerätty vilja. Myös viinanpolttorahat muodostivat tärkeän osan taloudesta. Rahaa tarvittiin mm. köyhäinhoitoon, kirkon laajentamiseen ja kansakoulutoimintaan. Kirkonlaajentamislainan takaisinmaksusta kuntalaiset nousivat voimakkaaseen vastarintaan ja samassa yhteydessä ehdotettu säästöpankin perustaminen tuli hylätyksi. Asioista valitettiin kuvernöörille, jonka päätökseen tyytymättömät kuntalaiset valittivat vielä Keisarilliseen Suomen Senaattiin.

Viinanpolttorahojen käytöstä korkeamman kansakoulun järjestämiseksi oli 1870-luvulla monivaiheinen taistelu äänestyksineen. Mutkikas hanke päättyi kuitenkin yksimieliseen oman koulutalon hankintaan v. 1883. Päätöksestä tosin on kerrottu, että asian vastustajat oletivat kokouksen alkavan ilmoitettua myöhemmin, kuten oli ollut tapana ja heidän tultuaan myöhässä hankkeen kannattajat olivat sopineet tulevansa ajoissa ja olivat jo tehneet keskenään myönteisen päätöksen.

Kiinteän joenylityssillan ohella myös tiestön kehittäminen oli ajankohtainen 1910-luvulla. Kylätiet tulivat ylläpidettäviksi paikallisten asukkaiden kesken. Yleisen tien ylläpitäminen myytiin huutokaupalla 600 jalan pätkissä. Yhteisymmärrystä ei joen pohjois- ja eteläpuolen asukkaiden kesken helposti saavutettu. Erimielisyydet, väittelyt ja myös valitus kuvernöörille sisältyivät tapahtumien kulkuun.

Harjavallan kunnan taloudellinen tila oli alkanut kohentua 1900-luvun alkupuolella. Yleinen tyytyväisyys asioiden hoidosta lisääntyi. Kunnan rahavarat kasvoivat harvinaisen suuriksi ja alkuvuosina korkeana ollut veroäyrin hinta laski hyvin alhaiseksi. Taloudellisena pohjana ollut lainamakasiineihin koottu viljatoiminta kasvoi ja niinpä rakennettiin toinen makasiini nyt joen pohjoispuolelle.

Naapurikunnissa taloustilanne oli paljon heikompi ja joku nokkela harjavalalainen saattoi vastata kun kysyttiin Mitä Harjavaltaan kuuluu?

”Kyllä täällä Harjavallassa on hyvä olla, mutta yksi ikävä puoli kuitenkin on, nimittäin se, että ollaan kahden niin velkaisen pitäjän välissä!”

Vuodelta 1904 oleva rautatiematrikkelikin kuvailee harjavalalaisia seuraavasti:

” Kansa on taloudelliselta kannalta katsoen hyvinvoipaa ja luonteeltaan jäykkää ja itsenäistä”

Onko tämä Harjavallan kansa edelleen samanlaista vai ovatko runsaat 110 vuotta hyvin monine tapahtumineen muuttaneet harjavalalaisia?

Harjavallan kunta tulee siis alkavana vuonna olleeksi itsenäisenä 150 vuotta. Alussa oli tietenkin moni asia opeteltavissa ja käytännön ratkaisut koeteltavissa ja haettavissa. Muutos ja kehitys on kunnassamme ollut hyvin monimuotoista ja voimakasta. Erityisesti sellaista on ollut sotien jälkeinen aika suurteollisuuden tulon myötä väestömuutoksineen. Tälläkin hetkellä on tiedossa suurteollisuuden myönteisiä suunnitelmia paikkakuntamme kehittymiseksi.

Kun puhutaan kuntamme itsenäisyydestä, voidaan todeta sen olleen myös uhattuna. Vuonna 2008 valtuusto päätti liittymisestä Kokemäen, Nakkilan ja Ulvilan kanssa uudeksi Jokilaakson nauhakaupungiksi. Ulvilan uusi valtuusto päätti kuitenkin purkaa tehdyn sopimuksen ja valtiovallan kannustama hanke kariutui. Muilla mukana olleilla ei turnausväsymyksestä johtuen riittänyt voimia jatkaa hanketta.

Vireillä oleva sote- ja maakuntauudistus murentaa osittain kuntien itsenäisyyttä ja päätäntävaltaa. Yli puolet nykyisin kuntien budjetoidusta toiminnasta on siirtymässä kunnilta pois. Tosin on todettava, että tähän kokonaisuuteen sisältyy valtaosin sellaista toimintaa, johon kunta ei omilla päätöksillään voi vaikuttaa.

Hyvä kuulijat!

Ensimmäisissä kunnallisvaaleissa eritaustaiset ehdokkaat olivat samoilla listoilla. Myöhemmin 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä valtakunnalliset tapahtumat vaikuttivat myös Harjavallan kunnallispolitiikkaan. 1970-luvulla alkanut kuntalaisten ja kunnan parhaaksi toimiva konsensusajattelu on sittemmin juurtunut kunnallispolitiikkaamme ja sen suodaan olevan toiminnan henkenä myös tulevaisuudessa.

Riippumatta siitä minkälaisiin muutoksen kouriin joudumme, toivomme ja uskomme, että Harjavallan asioita hoidetaan kaikilta osiltaan jatkossakin yhteisymmärryksellä ja hyvällä yhteistyöllä.

Hyvät kuulijat!

Toivotan Harjavallalle, harjavaltaisille ja teille kaikille Hyvää Uutta Vuotta sekä onnea ja menestystä myös tuleville vuosille ja vuosikymmenille!